

**Література рідного краю. Чернігівщина: хрестоматія
/ Упорядкування, загальна редакція Г.В. Баран.
Новоград-Волинський: НОВОград, 2021. 1320 с.**

DOI: 10.5281/zenodo.7015142

© О. Сазонова, 2022. CC BY 4.0

Поява хрестоматії «Література рідного краю. Чернігівщина» – виняткове явище для української літературної спільноти, зумовлене внутрішньостильовими, художньо-історичними, культурно-духовними чинниками. На жаль, це остання праця талановитої письменниці, вдумливої науковки та непересічної особистості Ганни Василівни Баран, яка передчасно пішла із життя навесні 2021 р. Книга вийшла до сороковин світлої пам'яті Ганни Василівни завдяки зусиллям її чоловіка, протоієрея Мирона. Необхідність такого видання зумовлена змінами в програмах з української літератури, де передбачено, що уроки літератури рідного краю покликани забезпечити очікування суспільства та вимоги держави в галузі освітнього простору, «виробити алгоритм прочитання художніх творів різних естетичних систем, напрямів, жанрів, стилів».

Варто зауважити, що до друку рецензованого видання література Сіверського краю розглядалася лише спорадично в літературознавчих дослідженнях, наукових студіях, у збірниках нарисів, статей, етюдів, у довідниках, біобібліографічних покажчиках чи антологіях (Літературна спілка «Чернігів»: Бібліографічний довідник. Чернігів: Б.в., 2002. 66 с.; Станція Чернігів: Поетична антологія. Львів: Сполом, 2002. 64 с.; Поетичні голоси Чернігівщини. Чернігів: Чернігівські береги, 2003. 336 с.; Під небом Полісся: Поетична антологія сьогоднішньої Чернігівщини. Чернігів: Чернігівські береги, 2003. 256 с.; Чернігівський шлях: Антологія прози сьогоднішньої Чернігівщини. Чернігів: Чернігівські береги, 2004. 304 с.; Письменники Чернігівщини: Бібліографічний довідник. Чернігів–Ніжин: Чернігівські береги; Аспект-Поліграф, 2005. 80 с.; Маринчик С.Г. Сузір'я талантів (літературні портрети земляків). Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 400 с.; Самойленко Г. Літературне життя Чернігівщини в XII–XX столітті. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2011. 328 с.). У восьми частинах об'ємної хрестоматії (від розділу «Прадавня література» – до розділу «Література початку XXI століття», 1320 сторінок) уперше узагальнено та систематизовано біографії та твори 226 авторів, чия літературне життя пов'язане із Чернігівщиною. Кожна біографічна довідка унаочнена портретом письменника. У кінці книги є алфавітний покажчик, що полегшує пошукову роботу.

Вивчаючи художній твір, виділяємо три аспекти. Це – розгляд тексту як певної емпіричної цілісності, що вимагає особливої дослідницької роботи (текстологія), систематизоване вивчення художньої форми, тобто її аналіз на основі теоретичної поетики, інтепретація та місце твору в історії літератури. Саме такий методологічний інструментарій доречно застосовувати, аналізуючи подану книгу. Варто віддати належне скрупульозності упорядниці Ганні Баран, яка у розлогій передмові до навчального видання потрактувала доробок письменників Придесення як частину загальнолітературного процесу в діапазоні елітарності та самодостатності, скоординувала світоглядно-естетичні погляди письменників у площині їхньої автентичності та феномену краю. У книзі взято до уваги, що література активно взаємодіє з іншими гуманітарними науками, зокрема культурологією. Відтак доречно, що Ганна Баран умотивувала доцільність використання матеріалів про понад дві сотні імен письменників Чернігівщини не лише в межах вивчення шкільного курсу «Літератури рідного краю», але й в історико-літературному та культурологічному контексті становлення української літератури, чому сприяє хронологічний принцип укладання книги. До кожної персоналії хрестоматії вміщено англomовну версію біографічних даних, що, безперечно, відбиває сучасні тенденції до наукових видань, розширює межі для поцінування книги. Орієнтуючись на вчителів української літератури та учнів 5–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, укладачі обґрунтовано пропонують низку питань та завдань після кожної текстової частини, що стимулює доведення самодостатності та презентабельності регіональної літератури.

Редакційна колегія книги прагне транслювати читачам систему знань про чернігівську словесність як специфічну регіональну традицію в межах розвитку української літератури, сформувати аксіологічні та культурологічні смислові орієнтації; спонукає до подальших теоретико-методичних знань з аналізу тексту в літературознавчому аспекті. Завдяки «Повчанню» Володимира Мономаха, уривку зі «Слова о полку Ігоревім» формується уявлення про геокультурні аспекти історії української літератури; про історичне коріння сучасних творів поліщуків, про збереження їхньої унікальної культури в XXI ст.

Ціннішим у виданні є привернення уваги читачів до релігійно-філософських підстав та православної традиції в літературі Чернігівщини, зокрема до культурного осередка другої половини XVII – середини XVIII ст. – «Чернігівських Атен», до творчості Лазаря Барановича, який вболівав за самостійність Київської митрополії та відстоював незалежність українського духовенства від Московського патріархату, Івана Величковського, автора «модерних віршів» рукописних збірок «Зегар із полузегарком» (1690 р.) і «Млеко від вівці пастирю належне» (1691 р.). Чимало художніх текстів, зібраних у хрестоматії, розміщувалися в періодиці, тож не були доступні широкому загалу, наприклад, доробок Пилапа Морачевського, Петра Кузьменка, Марії Загірної тощо. Широко представлено період літератури другої половини XX століття. Певно, найцікавішим є розділ літератури початку XXI століття, оскільки уможливило подальше «живе» знайомство із письменниками, які проживають на території Чернігівщини.

Безумовна практична цінність рецензованого видання, адже воно поглиблює наші знання про літературу рідного краю, дає уявлення про її важливі тенденції та закономірності, прищеплює любов до малої батьківщини. Художні тексти можуть стати предметом для самостійного літературознавчого аналізу, для написання науково-дослідних робіт школярів та студентів. Завдяки великому обшару художніх матеріалів майбутнім дослідникам, переконані, вдасться простежити семіотичні параметри Чернігівщини як самобутнього історико-культурного ландшафту та ідентифікувати типологічні, етнічно-національні особливості сіверянської моделі поетики як невід'ємної частини національної художньої парадигми.

Вважаємо, що хрестоматія актуальна, цікава за змістовим наповненням, демонструє високий естетико-етичний підхід укладачів та упорядника, стане важливим здобутком у сфері наукових видань.

Дата подання: 17 липня 2022 р.

Дата затвердження до друку: 27 липня 2022 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Сазонова, О. Рецензія : Література рідного краю. Чернігівщина: хрестоматія / Упорядкування, загальна редакція Г.В. Баран. Новоград-Волинський: НОВОград, 2021. 1320 с. *Сіверянський літопис*. 2022. № 2. С. 142–143. DOI: 10.5281/zenodo.7015142.

Цитування за стандартом APA

Sazonova, O. (2022). *Retsenziia : Literatura ridnoho kraiu. Chernihivshchyna: khrestomatiia / Uporiadkuvannia, zahalna redaktsiia H.V. Baran. Novohrad-Volynskyy: NOVOhrad, 2021. 1320 s. [Review : The literature of the native land. Chernihiv region: anthology / Compilation, general edition by G.V. Ram. Novohrad-Volynskyy: NOVOhrad, 2021. 1320 p.]*. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, P. 142–143. DOI: 10.5281/zenodo.7015142.

